

Αρχαιολογική Ανασκαφή: από τη Θεωρία στην Πράξη

Ευάγγελος Β. Τσακνάκης

Φοιτητική Εργασία (ΕΛΠ4260, ΑΠΚΥ)
Αθήνα, 10-2012

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή

- A. Η αρχαιολογική μαρτυρία και οι κυριότερες μορφές της
- B. Η περίπτωση της θέσης «Κεφάλα» στη Σκιάθο¹
 - i. Οι λόγοι επιλογής της θέσης για περαιτέρω διερεύνηση
 - ii. Το προκαταρκτικό στάδιο έρευνας στο πεδίο που προηγείται της ανασκαφής
- Γ. Η ιδανική ανασκαφική μέθοδος στη θέση «Κεφάλα»
 - i. Συμπεράσματα από τις εργασίες στη θέση «Κεφάλα»

Επίλογος

Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Η αρχαιολογική μαρτυρία σχετίζεται με την καταγραφή υλικών καταλοίπων μιας αρχαιολογικής θέσης από τους αρχαιολόγους. Στην παρούσα μελέτη θα αναφερθούμε συνοπτικά και περιεκτικά στην αρχαιολογική μαρτυρία και στις κυριότερες μορφές της. Στη συνέχεια, με σημείο αναφοράς την αρχαιολογική θέση «Κεφάλα» της Σκιάθου θα εστιάσουμε στους λόγους επιλογής της εν λόγω θέσης για περαιτέρω διερεύνηση, καθώς και στον τρόπο διεξαγωγής της επιφανειακής έρευνας. Τέλος, θα παρουσιάσουμε τον ιδανικό τρόπο ανασκαφής και βάσει των πιθανών ευρημάτων και της διαδικαστικής προσέγγισης θα οδηγηθούμε σε πιθανά συμπεράσματα.

A. Η αρχαιολογική μαρτυρία και οι κυριότερες μορφές της

Τα υλικά κατάλοιπα της αρχαίας ανθρώπινης συμπεριφοράς, από τα πιο ασήμαντα έως τα πλέον σημαντικά, τα οποία ανακαλύπτονται και καταγράφονται από τους αρχαιολόγους, μετατρέπονται σε αρχαιολογικά δεδομένα. Η καταγραφή, λοιπόν, των

υλικών καταλοίπων, δηλαδή των αρχαιολογικών δεδομένων, η οποία γίνεται από τους αρχαιολόγους, αποτελεί την *αρχαιολογική μαρτυρία*.² Τα *τέχνηρα*, οι *κατασκευές*, τα *κτίσματα* και τα *οικοδομημένα* αποτελούν τις κυριότερες μορφές της αρχαιολογικής μαρτυρίας. Για την αρχαιολογία τα κινητά ευρήματα, όπως εργαλεία, αγάλματα κ.ά., τα οποία ανήκουν στην κατηγορία των τεχνέργων, αποτελούν μία βασική πηγή πληροφοριών. Τα μη κινητά ευρήματα, επίσης, όπως οι κατασκευές (πηγάδια, βωμοί κλπ), τα κτίσματα που περιλαμβάνουν τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα (κατοικίες, ναοί, ανάκτορα κλπ), καθώς και τα οικοδομημένα που αντιστοιχούν στα διάφορα οργανικά κατάλοιπα και σχετίζονται με την αρχαία πολιτισμική συμπεριφορά (οστά ζώων, σπόροι, στάχτη κλπ) ενισχύουν την πληροφόρηση των αρχαιολόγων, συνθέτοντας την αρχαιολογική τους μαρτυρία.³

Η φύση της αρχαιολογικής μαρτυρίας θεωρείται πολυσύνθετη και πρέπει να εκλαμβάνεται ως το αποτέλεσμα των αλλαγών, οι οποίες επήλθαν από την καθοριστική επιρροή παραγόντων σε διάφορα στάδια.⁴ Οι παράγοντες αυτοί, λοιπόν, διακρίνονται στους *παράγοντες διάπλασης* και *παράγοντες μετάπλασης*. Οι πρώτοι, οι οποίοι έχουν σχέση με την πολιτισμική συμπεριφορά των αρχαίων ανθρώπων, ευθύνονται για την πρωτογενή απόθεση των αρχαίων υλικών καταλοίπων μέσα από τα οποία διαφαίνονται λειτουργικές και συμβολικές δραστηριότητες.⁵ Οι παράγοντες μετάπλασης είναι καθοριστικοί για την τελική μορφή της αρχαιολογικής μαρτυρίας, δεδομένου ότι καθορίζουν το βαθμό αλλοίωσης ή καταστροφής των αντικειμένων από τη στιγμή που έχουν αποθεθεί μέχρι την ανακάλυψή τους από τους αρχαιολόγους και είναι ικανοί να διαστρεβλώσουν την εικόνα των αρχαίων πραγμάτων.⁶ Τόσο η επαναχρησιμοποίηση όσο και η διαταραχή των καταλοίπων στις πρωτογενείς τους αποθέσεις αποτελούν *πολιτισμικούς* παράγοντες μετάπλασης (π.χ. επαναχρησιμοποίηση οικοδομικού υλικού, άρωση, λαθρανασκαφή κλπ).⁷ Το ίδιο το περιβάλλον, ωστόσο, το οποίο αποτελεί παράγοντα *περιβαλλοντικής* μετάπλασης, μπορεί να συντηρήσει κυρίως ανόργανα υλικά (π.χ. λίθος, μέταλλα) ή να φθείρει κυρίως οργανικά υλικά (π.χ. οστά, ξύλο, ζωικά και φυτικά κατάλοιπα).⁸

Κατά την περιγραφή και ανασύνθεση του ανθρώπινου παρελθόντος, οι αρχαιολόγοι κινούνται διαδοχικά από τα ευρήματα μέχρι τις πιο σύνθετες έννοιες που σχετίζονται με τον ανθρώπινο συμβολισμό.⁹ Βέβαια, οι απόψεις του κάθε αρχαιολόγου, ως φορέας των ιδεών

² Κουκουζέλη κ.ά. (2003), σ. 93.

³ Ό.π., σ.σ. 93-94.

⁴ Ό.π., σ. 96.

⁵ Ό.π., σ. 98.

⁶ Ό.π., σ. 100.

⁷ Ό.π., σ. 100.

⁸ Ό.π., σ. 101.

⁹ Ό.π., σ. 237.

¹ Για τις πληροφορίες της επιφανειακής έρευνας στην αρχαιολογική θέση «Κεφάλα» της Σκιάθου, οι οποίες χρησιμοποιούνται στην παρούσα μελέτη, βλ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας –Τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, ΙΓ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

και των τάσεων της εποχής του, απηχούν ευρύτερες αντιλήψεις συμπεριφορές, νοοτροπίες και ιδεολογίες σε ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό και κοινωνικό χώρο.¹⁰

B. Η περίπτωση της θέσης «Κεφάλα» στη Σκιάθο¹¹

Η θέση «Κεφάλα» εντοπίζεται βορειοανατολικά της Σκιάθου Μαγνησίας και από το 2009 ξεκίνησε η τριετής επιφανειακή έρευνα από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και την ΙΓ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων προκειμένου να ενταχθεί σε πενταετές ανασκαφικό πρόγραμμα. Η εν λόγω θέση ταυτίζεται με τη θέση της Παλαιστιάθου, καθώς τα ευρήματα χρονολογούνται από το 10^ο αι. π.Χ. μέχρι και τις αρχές της ίδρυσης της κλασικής πόλης της Σκιάθου.

i. Οι λόγοι επιλογής της θέσης για περαιτέρω διερεύνηση

Τα τοπωνύμια (Σκιάθος – Παλαιστιάθος στην προκειμένη περίπτωση), τα ερείπια, η μελέτη των γραπτών πηγών, η προσεκτική εξέταση της διαδοχής των κτιρίων, καθώς και η αναγνωριστική τοπογραφική έρευνα¹² αποτελούν τις μεθόδους για την αναγνώριση μεμονωμένων θέσεων και οδηγούν τους αρχαιολόγους σε σημαντικές ανακαλύψεις. Ακόμη, τα απομνημονεύματα περιηγητών παρελθόντων ετών, καθώς και τα κείμενα αρχαίων και νεότερων ιστορικών δίνουν πολύτιμες πληροφορίες για την οριοθέτηση μιας νέας ευρύτερης ενδιαφέρουσας περιοχής.¹³

Οι εμπλεκόμενοι φορείς εστίασαν την έρευνά τους στη θέση «Κεφάλα» καθώς πιθανολογούσαν ότι η συγκεκριμένη θέση αφορούσε την αρχαιότερη θέση της Παλαιστιάθου, λαμβάνοντας υπ' όψιν τους κείμενα, μνημεία, καθώς και ήδη δημοσιευμένες μελέτες. Στο αρχικό στάδιο της επιφανειακής έρευνας εντοπίστηκαν κατάλοιπα οχυρωματικού τοίχους, ενώ η διαμόρφωσή του θύμιζε τις οχυρώσεις ορισμένων κυκλαδικών οικισμών των πρώιμων ιστορικών χρόνων. Ελάχιστα αρχιτεκτονικά λείψανα που διακρίνονταν στο χώρο ενίσχυσαν τους λόγους επιλογής της συγκεκριμένης θέσης για περαιτέρω διερεύνηση. Ο εντοπισμός ενός τάφου οδήγησε στην αύξηση των πιθανοτήτων ύπαρξης της νεκρόπολης στα νοτιοανατολικά του οικισμού, ενώ από τα επιφανειακά ευρήματα συνάχθηκαν σημαντικά συμπεράσματα.

Η εκτεταμένη επιφανειακή έρευνα που πραγματοποιείται στη συνέχεια είναι πιθανό να έχει ως αποτέλεσμα τον εντοπισμό επιφανειακών ευρημάτων σε περιοχές στις οποίες, κατά την κρίση των αρχαιολόγων, θα πραγματοποιηθούν ανασκαφές.¹⁴

ii. Το προκαταρκτικό στάδιο έρευνας στο πεδίο που προηγείται της ανασκαφής

Η αεροφωτογράφιση, η επιφανειακή συλλογή αντικειμένων, η γεωλογική έρευνα, η γεωφυσική διασκόπηση, η μαγνητική αποτύπωση, η εδαφολογική ανάλυση, καθώς και η διενέργεια δοκιμαστικών τομών αποτελούν τις πρακτικές που στοχεύουν στην προεπισκόπηση των υποκείμενων αρχαιολογικών καταλοίπων, οι οποίες προηγούνται της έναρξης μιας συστηματικής ανασκαφής.¹⁵ Η διερεύνηση εστιάζει σε επιλεγμένα τμήματα της θέσης, δεδομένου ότι η διενέργεια ολικής ανασκαφής αποφεύγεται επειδή απαγορεύει την επανεξέταση της θέσης στο μέλλον.¹⁶

Στη θέση «Κεφάλα» της Σκιάθου, κατά το έτος 2009, πραγματοποιήθηκαν εργασίες προκαταρκτικού σταδίου οι οποίες περιελάμβαναν την εκπόνηση τοπογραφικού διαγράμματος της θέσης, σχεδιασμό τμημάτων της όψης του οχυρωματικού τείχους, αφού προηγουμένως καθαρίστηκαν από τη βλάστηση, της κάτοψης τμήματος των τειχών και της κάτοψης ενός καμπύλου οικοδομήματος στην Β΄ άκρη του πλατώματος. Πραγματοποιήθηκε φωτογραφική τεκμηρίωση των σωζόμενων καταλοίπων και συστηματική περισυλλογή επιφανειακών ευρημάτων. Βάσει των τεχνουργημάτων και άλλων αντικειμένων που είτε συλλέγονται είτε παρατηρούνται κατά τη διάρκεια μιας επιφανειακής τοπογραφικής έρευνας, οι αρχαιολόγοι αποφασίζουν εάν αξίζει ή όχι η χαρτογράφηση της θέσης, ειδικά αν τα ευρήματα προέρχονται από διαταραγμένα δευτερογενή περιβάλλοντα.¹⁷

Δεδομένου ότι οι αρχαιολόγοι επινοούν ένα σχέδιο δράσης κατά το οποίο διασαφηνίζονται εξ αρχής οι στόχοι της έρευνας και το σχέδιο δράσης τους,¹⁸ στη θέση «Κεφάλα» πραγματοποιήθηκαν περιοδείες και συστηματική περισυλλογή επιφανειακών ευρημάτων και από την ευρύτερη περιοχή, όπως στην κοιλάδα ανάμεσα στη χερσόνησο της Κεφάλας και τη θέση «Κορακοφωλιά», με στόχο την ανακάλυψη του νεκροταφείου που σχετίζεται με τον οικισμό της «Κεφάλας». Τα ευρήματα που ανακαλυφθήκαν και εντάχθηκαν στις αντίστοιχες εποχές τους φάνηκαν χρήσιμα για τη γενικότερη ένταξη των εξεταζόμενων

¹⁰ Πολυχρονπούλου (2003), σ. 7.

¹¹ Για τις πληροφορίες της επιφανειακής έρευνας στην αρχαιολογική θέση «Κεφάλα» της Σκιάθου, οι οποίες χρησιμοποιούνται στην παρούσα μελέτη, βλ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας –Τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, ΙΓ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

¹² Renfrew (2001), σ. 71.

¹³ Καϊμάρης (2009), σ. 121.

¹⁴ Ο.π., σ. 121.

¹⁵ Κατσίανης (2009), σ. 9.

¹⁶ Ο.π., σ. 9.

¹⁷ Renfrew & Bahn (2001), σ. 86.

¹⁸ Ο.π., σ. 69.

θέσεων στο ιστορικό και αρχαιολογικό πλαίσιο. Η διαμόρφωση, λοιπόν, μιας στρατηγικής έρευνας, η συλλογή και καταγραφή μαρτυριών, η επεξεργασία και ανάλυση των αποδείξεων που θα προκύψουν και η δημοσίευση των αποτελεσμάτων σε έγκριτα μέσα δημοσίευσης συνθέτουν το σχέδιο δράσης των αρχαιολόγων.¹⁹

Οι τοπογραφικές έρευνες μπορούν να γίνουν περισσότερο εκτεταμένες, με το συνδυασμό των αποτελεσμάτων μιας σειράς μεμονωμένων σχεδίων σε γειτονικές περιοχές για να δημιουργηθούν πολύ μεγάλες κλίμακας εικόνες της αλλαγής στο τοπίο.²⁰ Η τοπογραφική έρευνα είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους αρχαιολόγους, ενώ συχνά συμπληρώνεται από την αναγνώριση από αέρος.²¹ Έτσι, κατά το έτος 2010 στη θέση «Κεφάλα», εκπονήθηκε νέο τοπογραφικό διάγραμμα, η περιοχή καθαρίστηκε εκ νέου, ενώ ερευνήθηκε κιβωτιόσχημη κατασκευή. Πραγματοποιήθηκε φωτογραφική τεκμηρίωση των σωζόμενων καταλοίπων και πραγματοποιήθηκε επιφανειακή περισυλλογή επιφανειακών ευρημάτων. Η αεροφωτογραφία,²² ωστόσο, η οποία μπορεί να ληφθεί και από δορυφορικά μέσα, χρησιμοποιείται κυρίως για την καταγραφή και την ερμηνεία των θέσεων.

Η επιφανειακή έρευνα στη θέση «Κεφάλα» της Σκιάθου συνεχίστηκε για τρίτη και τελευταία περίοδο κατά το έτος 2011. Στην περιοχή, η οποία καθαρίστηκε, συνεχίστηκε η μικρή «στρωματογραφική τομή» ώστε να αναγνωριστούν τα επάλληλα στρώματα της κατοίκησης του πλατώματος. Περισυλλέχθηκαν νέα επιφανειακά ευρήματα, ενώ νοτιοανατολικά του οικισμού πραγματοποιήθηκε σωστικού χαρακτήρα²³ έρευνα τάφου προκειμένου να μην καταρρεύσει στο κενό, καθώς και σωστικού χαρακτήρα έρευνα αρχαίου φρέατος πλησίον του τάφου. Η συλλογή και η καταγραφή των τεχνουργημάτων από την επιφάνεια του εδάφους αποτελούν έναν απλό και σημαντικό τρόπο για να αποκτήσει ο αρχαιολόγος μία εικόνα για την έκταση και τη διάταξη μιας θέσης²⁴

Γ. Η ιδανική ανασκαφική μέθοδος στη θέση «Κεφάλα»

Δεδομένου ότι εκπονήθηκε η τοπογραφική έρευνα και έγιναν οι ανάλογες μετρήσεις στη θέση «Κεφάλα», η ανασκαφή, μονάχα, η μέθοδος της οποίας θα επιλεγεί σε συνδυασμό με τα δειγματοληπτικά ευρήματα που εξετάστηκαν, είναι εκείνη που θα επιβεβαιώσει την ακρίβεια των τεχνικών μέτρησης και γενικότερα τις υποθέσεις που περιλάμβανε η προεργασία των αρχαιολόγων.²⁵ Αναλόγως το περιβάλλον της θέσης που πρόκειται να ανασκαφεί, ο αρχαιολόγος θα πρέπει να λάβει μέτρα τα οποία θα προστατεύουν το αποτέλεσμα της ανασκαφικής του δραστηριότητας, για παράδειγμα εάν η θέση είναι υγρή ο αρχαιολόγος θα πρέπει να έχει στη διάθεσή του ομάδα ειδικών στη συντήρηση του ξύλου.²⁶ Οι αρχαιολόγοι της «Κεφάλας», λοιπόν, θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους την ομάδα των εν λόγω ειδικών επιστημόνων που απαιτούνται σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της αρχαιολογικής θέσης.

Η στρωματογραφία θα τεκμηριώσει την συνέχεια της κατοίκησης στην εν λόγω περιοχή, αφού τα κατώτερα στρώματα προϋπήρχαν έναντι των άνωθέν τους. Οι αρχαιολόγοι θα πρέπει να αποφασίσουν πως θα ερμηνεύσουν την κατοίκηση βάσει των στρωμάτων που θα βρεθούν. Από τα τεχνουργήματα θα διαπιστωθεί, εφ' όσον είναι δυνατή η συγκόλληση των μικρών τμημάτων τους, εάν υπήρξαν σύγχρονα ή όχι μεταξύ τους.²⁷ Η κάθετη τεχνική ανασκαφής θα αποκαλύψει τη στρωματογραφία, ενώ η οριζόντια τεχνική θα αποκαλύψει τη σχέση των τεχνουργημάτων με τα άλλα ευρήματα σε συγκεκριμένο στρώμα.²⁸ Για λόγους ασφαλείας, προτείνεται η τεχνική κάθετης ανασκαφής με κλιμακωτές τομές, κατά τη οποία ανασκάπτεται η επιφάνεια της αρχαιολογικής θέσης και στη συνέχεια στενεύει καθώς σχηματίζονται φαρδιά σκαλοπάτια προς το βάθος.²⁹

Η ανασκαφή, ωστόσο, μιας έντονης διαστρωματικής θέσης με αρκετά τεχνουργήματα, κατασκευές και με ενδιάμεσους λάκκους είναι αρκετά πιο περίπλοκη από μία ανασκαφή μιας ρηχής υπαίθριας παλαιολιθικής θέσης.³⁰ Οι αρχαιολόγοι πρέπει, δειγματοληπτικά, να καταγράψουν με τρισδιάστατη ακρίβεια εκείνα τα τεχνουργήματα τα οποία θα αποτελέσουν κλειδιά για τη χρονολόγησή.³¹

Ο αρχαιολόγος ενός οικιστικού χώρου (όπως στην περίπτωση του οικισμού της «Κεφάλας») θα κοσκινίσει το χώμα επιλεκτικά, λόγω των πιθανοτήτων εύρεσης

¹⁹ Ό.π., σ. 69.

²⁰ Ό.π., σ. 74.

²¹ Ό.π., σ. 78.

²² Οι πρώτες αεροφωτογραφήσεις πραγματοποιήθηκαν στις αρχές του 20ου αιώνα, ενώ ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος σήμανε την απαρχή της Εναέριας Αρχαιολογίας. Στο πλαίσιο της Δορυφορικής Αρχαιολογίας, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, όταν πλέον επιλύθηκαν σημαντικά τεχνολογικά κωλύματα, αρκετοί ερευνητές (σε ποσοστό 30%) χρησιμοποίησαν τις δορυφορικές εικόνες σε συνδυασμό με τις αεροφωτογραφίες. [βλ. Καϊμάρης (2009), σ.σ. 122, 127-8].

²³ Οι σωστικές ανασκαφές εστιάζονται σε περιοχές που απειλούνται με καταστροφή εξ αιτίας διαφόρων παραγόντων όπως τεχνικά έργα ή φαινόμενα διάβρωσης. [βλ. Κασιάνης (2009), σ. 8].

²⁴ Renfrew & Bahn (2001), σ. 85.

²⁵ Ό.π., σ.σ. 102-3.

²⁶ Ό.π., σ. 109.

²⁷ Ό.π., σ. 103.

²⁸ Ό.π., σ. 104.

²⁹ Ό.π., σ. 106.

³⁰ Ό.π., σ. 104.

³¹ Ό.π., σ. 104.

τεχνουργημάτων ή οικοδομημένων. Ένα τέχνηργο, από τη στιγμή που ανευρίσκεται και καταγράφεται η ακριβής θέση του, εισάγεται σε έναν κατάλογο με τον κωδικό που θα του δοθεί.³² Τα τέχνηργα, εφ' όσον ληφθούν, θα πρέπει να καθαριστούν και να ταξινομηθούν. Πρέπει όμως να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον καθαρισμό καθώς τα υπολείμματα που φέρουν τα τεχνουργήματα στην επιφάνειά τους ενδεχομένως να αποτελούν μοναδικές μαρτυρίες.³³

Τηρείται ημερολόγιο ώστε τα στοιχεία του να αποτελέσουν τα δεδομένα μεταγενέστερης επεξεργασίας και ανάλυσης, όταν μάλιστα για την πρόοδο της ανασκαφής ενδέχεται να καταστραφούν ορισμένες κατασκευές. Απαραίτητες είναι και οι φωτογραφίες που θα απεικονίζουν το οριζόντια εκτεθειμένο στρώμα, καθώς και τις κάθετες τομές. Το συνολικό αρχείο της ανασκαφής θα περιλαμβάνει τα ημερολόγια, τα σχέδια με κλίμακα, τα ψηφιακά μέσα, τα τεχνουργήματα τα οστά ζώων και τα φυτικά κατάλοιπα. Η ανάλυση που θα ακολουθήσει μετά την ανασκαφή θα διαρκέσει πολύ καιρό και πιθανόν να τύχει αρκετών αναθεωρήσεων πολλές φορές στο μέλλον.³⁴

Πρέπει, λοιπόν, η έρευνα, η ανασκαφή και η μετανασκαφική διαδικασία να καταγράφονται σχολαστικά και να δημοσιεύονται ώστε τελικά να αποτελέσουν μία ολοκληρωμένη μονογραφία.³⁵

ι. Συμπεράσματα από τις εργασίες στη θέση «Κεφάλα»

Με βάση τα πιθανά ευρήματα από την ανασκαφή στη θέση «Κεφάλα» και βάσει της διαδικαστικής προσέγγισης, κατά την οποία ο πολιτισμός νοείται ως ένα ενιαίο σύστημα που λειτουργεί μέσα από την αλληλεπίδραση των συστατικών του στοιχείων³⁶ θα συναχθούν ανάλογα συμπεράσματα. Ως υποσυστήματα του πολιτισμού μπορούν να ορισθούν η επιβίωση, η μεταλλουργία, το τεχνολογικό υποσύστημα, το κοινωνικό, το υποσύστημα του εξωτερικού εμπορίου και των επικοινωνιών, καθώς και το υποσύστημα του πληθυσμού.³⁷ Θα υπολογισθεί η επιρροή της γεωγραφίας του περιβάλλοντος και της ιδεολογίας στους ανθρώπους, καθώς αποτελούν στοιχεία της διαδικαστικής προσέγγισης.³⁸

Από τα σύμβολα που θα προκύψουν στα ευρήματα της θέσης «Κεφάλα» θα οδηγηθούμε σε συμπεράσματα που σχετίζονται με τις διαδικασίες μεταβολής, διότι η ιδεολογία, την οποία αντανάκλουν τα σύμβολα,

επηρεάζει τον τρόπο σκέψης και τη συμπεριφορά των ανθρώπων σε μία κοινωνία.³⁹

Θα χρησιμοποιήσουμε δύο τρόπους τους οποίους χρησιμοποιεί η διαδικαστική αρχαιολογία για να ανασυστήσει το παρελθόν: την προσομοίωση με ηλεκτρονικό υπολογιστή, η οποία θα περιλαμβάνει τα συστήματα με τις αλληλεπιδράσεις τους και θα μας οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα για τις διαδικασίες μεταβολής⁴⁰ και ο δεύτερος τρόπος είναι η υποθετική απαγωγική προσέγγιση, κατά την οποία διατυπώνεται μια υπόθεση και αντιπαραβάλλεται με τα νέα στοιχεία, έχοντας ως γνώμονα το αρχαιολογικό αρχείο.⁴¹

Επίλογος

Η αρχαιολογική μαρτυρία, λοιπόν, η οποία περιλαμβάνει την καταγραφή των αρχαιολογικών δεδομένων μίας αρχαιολογικής θέσης, αποτελεί μία πολυσύνθετη υπόθεση για τους αρχαιολόγους, όταν μάλιστα πρέπει να εκλαμβάνεται ως το αποτέλεσμα των αλλαγών, οι οποίες επήλθαν από την καθοριστική επιρροή παραγόντων σε διάφορα στάδια.

Στη θέση «Κεφάλα» της Σκιάθου πραγματοποιήθηκε τριετής επιφανειακή έρευνα κατά την οποία εφαρμόστηκαν οι πρακτικές που στοχεύουν στην προεπισκόπηση των υποκείμενων αρχαιολογικών καταλοίπων, οι οποίες προηγούνται της έναρξης μιας συστηματικής ανασκαφής. Το σχέδιο δράσης των αρχαιολόγων συνέθεταν η διαμόρφωση μιας στρατηγικής έρευνας, η συλλογή και καταγραφή μαρτυριών, η επεξεργασία και ανάλυση των αποδείξεων που θα προκύψουν και η δημοσίευση των αποτελεσμάτων σε έγκριτα μέσα δημοσίευσης.

Από τα πιθανά ευρήματα που θα προκύψουν κατά την ανασκαφή στη θέση «Κεφάλα», όταν αυτή θα ενταχθεί στο προγραμματισμένο πενταετές πρόγραμμα, δύναται να συναχθούν συμπεράσματα τα οποία θα είναι αποτέλεσμα της διαδικαστικής προσέγγισης. Έτσι, με τη χρήση νέων τεχνολογιών αφού μελετηθεί η αλληλεπίδραση των υποσυστημάτων του πολιτισμού (ενδεικτικά: η επιβίωση, η μεταλλουργία, το τεχνολογικό, το κοινωνικό, του εξωτερικού εμπορίου και των επικοινωνιών, του πληθυσμού) θα υπολογισθεί η επιρροή της γεωγραφίας του περιβάλλοντος και της ιδεολογίας στους ανθρώπους, λαμβάνοντας υπ' όψιν και το ρόλο των συμβόλων. Τέλος, με την υποθετική απαγωγική προσέγγιση θα διατυπωθούν υποθέσεις και θα αντιπαραβληθούν με τα νέα στοιχεία του αρχαιολογικού αρχείου.

³² Ο.π., σ. 107.

³³ Ο.π., σ. 112.

³⁴ Ο.π., σ. 109.

³⁵ Ο.π., σ. 114.

³⁶ Κατσιάνης (2009), σ. 13.

³⁷ Renfrew & Bahn (2001) σ.σ. 498-499.

³⁸ Ο.π., σ.σ. 488-490.

³⁹ Ο.π., σ.σ. 512-513.

⁴⁰ Ο.π., σ.σ. 501-505.

⁴¹ Ο.π., σ. 494.

Βιβλιογραφία

Renfrew, C. και Bahn, P. 2001. *Αρχαιολογία, Θεωρίες, Μεθοδολογία και Πρακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Κατσιάνης, Μ. 2009. *Ανασκαφική Μεθοδολογία και Σχεδιασμός Πληροφοριακού Συστήματος για τη Διαχείριση Αρχαιολογικών Τεκμηρίων*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Κουκουζέλη, Α., Μανακίδου Ε. και Σμπόνιας Κ. 2003. *Αρχαιολογία στον Ελληνικό Χώρο (τόμος Α): Ιστορική Διαδρομή της Αρχαιολογίας. Ορισμός, Αντικείμενο, Βασικές Αρχές, Κλάδοι και Προβληματική*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πολυχρονοπούλου, Ο. 2003. «Ιστοριογραφώντας την Προϊστορία του Αιγαίου». *Αρχαιολογία και Τέχνες*. 86: 7-8.

Χατζή-Βαλλιάνου, Δ. 1985. *Συντήρηση μνημείων – Τεχνικές ανασκαφών, Βώροι*, Αθήνα: ΥΠ.ΠΟ & Μουσείο Κρητικής Εθνολογίας (Κεφ. Β2).

Ηλεκτρονικές Πηγές

Καϊμάρης, Δ., Γεωργούλα, Ο., Πατιάς, Π. 2009. «Εναέρια και Δορυφορική Αρχαιολογία». *Ανάσκαμα*. Θεσσαλονίκη. σ.σ. 121-134. Ημερομηνία πρόσβασης: 19.10.2012.
(http://anaskamma.files.wordpress.com/2009/10/kaimaris_etal.pdf)

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας –Τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας. ΙΓ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. *Επιφανειακή Έρευνα στη θέση «Κεφάλα» της Σκιάθου*. Ημερομηνία πρόσβασης: 16.10.2012.
<http://extras.ha.uth.gr/skiathos/gr/index.asp>